

Překvapení — důležitý faktor v operacích

*Redakčně upravený a zkrácený obsah článku generálporučíka
N. G. Popova, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný
v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 6/1985.*

Jak ukazují zkušenosti ze světových a současných lokálních válek, vliv překvapení na průběh a výsledek boje, operace a války vcelku značně vzrostl. Američtí imperialisté a jejich spojenci v NATO, kteří vyhlašují své dobrodružné vojenské doktríny a loupežné koncepce, mu přisuzují jednu z rozhodujících úloh. Nezatajují, že mohou rozpoutat válku překvapivým úderem s použitím jak jaderných, tak i jen konvenčních zbraní. Překvapení může podle jejich názorů zabezpečit získání strategické iniciativy a převahu v dalším vedení války. V souvislosti s tím zabránění pře-

kvapení v činnosti agresora je zvláštní součástí práce velitelů, politických orgánů, štábů a vojsk.

Nejdůležitějšími opatřeními v tomto směru jsou:

- včasné zjištění přípravy nepřítele k napadení,
- rozhodné uskutečnění všech nezbytných protiopatření,
- efektivní odrazení vpádu nepřítele a jeho zničení se širokým využitím faktoru překvapení v činnosti jak na počátku napadení agresora, tak i v průběhu dalších operací.

Zkušenosti z válek velmi přesvědčivě ukázaly, že překvapivá činnost zabezpečuje dosažení morální a materiální převahy nad nepřítelem, což ve značné míře napomáhá jeho zničení stejnými i menšími silami. Překvapení ohromuje nepřítele, zbavuje ho iniciativy a dezorganizuje jeho vedení. Není-li připraven k odrazení překvapivého úderu, je nucen spěšně měnit plány, přizpůsobovat se činnosti druhé stra-

ny, která získala iniciativu. V nejobecnější podobě tkví podstata překvapení ve volbě času, zásad a způsobů bojové činnosti, což umožňuje vést úder v době, kdy nepřítel je nejméně připraven k jeho odrazení a takovým způsobem paralyzovat jeho vůli k organizovanému odporu.

Sovětská vojenská věda, jejímž základem je marxisticko-leninská metodologie, učení o válce a armádě, systemizuje znalosti

o faktorech, které předurčují průběh a výsledek války. Mezi ně patří: struktura společenského a státního zřízení, charakter a cíle války, ekonomické, vědeckotechnické, sociální, morálně politické a vlastní vojenské možnosti státu. Takový přístup umožňuje správně chápat význam dočasných a vzniklých faktorů v bojové činnosti, mezi které patří i překvapení.

Překvapení samo o sobě neřeší předem úspěšný výsledek operace (boje) a jeho vliv se často ukazuje jako dočasný. Ovšem dosáhne-li ho v bojové činnosti vojsk (sil) jedna strana, zabezpečuje jí nemalé vojenské výhody. Jestliže v minulých válkách vážně ovlivňovalo průběh boje hlavně na taktickém, operačním a zřídka na strategickém stupni, pak v soudobých podmínkách jeho úloha a význam podstatně vzrostly na všech stupních, především ve strategických operacích a ve válce v celku.

Sovětská vojenská věda předpokládá, že překvapení se dosahuje:

- uvedením nepřítele v omyl ohledně vlastních záměrů,
- uchováním zámyslu operace (boje) v tajnosti a utajením její přípravy,
- použitím nových prostředků ničení a pro nepřítele neznámých způsobů bojové činnosti,
- volbou pro nepřítele neočekávaného směru hlavního úderu a času jeho zahájení,
- rychlostí vedení manévru a rozhodností bojové činnosti,
- předstížením nepřítele ve vedení úderů,
- maskováním,
- dovedným využíváním podmínek terénu, počasí, roční a denní doby,
- vyloučením šablony, která je protikladem překvapení.

Největší efekt má překvapení ve spojitosti s iniciativou a smělostí. Uskutečnit celý komplex těchto opatření při přípravě jedné operace je možné stěží si představit. Umění velitelů tkví v tom, aby na základě hluboké analýzy konkrétně vzniklé situace vybrali z nich tu, která by umožnila oklamat nepřítele. Přitom se musí stát ne-

oddělitelnou součástí zámyslu operace, což zabezpečí jeho novost a originalnost.

Hlavními kritérii při přípravě a úspěšném vedení operací byly: originalnost a novost zámyslů, volba pro nepřítele neočekávaných způsobů plnění operačních úkolů, utajené vytváření uskupení vojsk (sil) a rozhodnost bojové činnosti. Jako příklad je možné uvést bitvy u Moskvy, Stalingradu a Kurska, operace běloruskou, jassko-kišiněvskou, viselsko-oderskou a mnohé další, jejichž základem byly především efektivní způsoby oklamání nepřítele.

Zvláštní místo při dosažení překvapení zaujímal maskování, jehož cílem bylo:

- utajit přípravu útoku, složení a uskupení vojsk, směr hlavního úderu a dobu zahájení operace,
- uvést nepřítele v omyl z hlediska skutečných záměrů, a to vytvářením klamných objektů, dezinformací, imitací a demonstrační činnosti.

Jak je známo, v prvních měsících války se velitelé a štáby poměrně málo uchylovali ke komplexním opatřením maskování a někteří je ani nedoceňovali a hodnotili je jen jako prostředek k uchování živé síly a techniky před palbou a průzkumem nepřítele. Ovšem již první boje a sražení ukázaly, že jen jeho centralizované a pečlivé plánování a dovedné uskutečňování ve spojitosti s opatřeními uskutečňovanými u jiných frontů mohou zabezpečit překvapivost bojové činnosti a úspěch operace.

Zdokonalování metod a způsobů klamání nepřítele přineslo zvláště efektivní výsledky v operacích v letech 1944 a 1945.

Překvapení v činnosti strategických a operačních uskupení bylo dosahováno:

- dovedným určením pořadí vedení operací,
- volbou doby jejich zahájení, směrů úderů a způsobů zničení nepřítele,
- hromadným soustředěním sil a prostředků,
- rozhodností činnosti,
- nešablonovitým použitím tankových armád, tankových a mechanizovaných sborů, jezdecko-mechanizovaných skupin, dále dělostřelectva a letectva.

Ve všech operacích vedených v těchto letech, bylo používáno různých způsobů dosažení překvapení, což ve značné míře napomáhalo vysoké účinnosti bojové činnosti.

Útočné operace, zejména ve třetím období války, byly charakterizovány zpravidla pro nepřítel neočekávaným použitím nejrozhodnějšího způsobu jejich vedení — obklíčení velkých nepřátelských uskupení s jejich současným ničením. Dosažení překvapení a úspěchu v nich napomáhalo to, že vojska na vnější a vnitřní frontě obklíčení využívala různých druhů a způsobů činnosti. Vedla aktivní obranu, rozhodně rozvíjela útok do hloubky, ničila zálohy nepřítelů a tak prohlubovala vnější frontu obklíčení, vedla údery na jiných směrech, přilehlých k hlavnímu, což umožňovalo utajit skutečný záměr činnosti a zbavit nepřítel možnosti uskutečnit protimanévr a přesuny záloh z jedné směru na druhý.

Rychlý a zámýslem prostý manévr vojsky, palbou, silami a prostředky násobil sílu úderu a byl jedním z efektivních způsobů dosažení překvapení.

V dějinách Velké vlastenecké války je nemálo poučných příkladů dovedného dosažení překvapení, které svědčí o tvůrčím charakteru sovětského vojenského umění a vojevůdcovském mistrovství velitelů. Tyto zkušenosti neztratily v mnoha směrech svůj význam ani dnes. Vyžadují další hluboké chápání a zobecnění. Spolu s tím je nutné podrobně studovat i průběh lokálních válek, charakter válečných příprav armád imperialistických států.

K zabezpečení neočekávané činnosti v armádách států NATO se doporučuje přísně dodržovat vojenské tajemství, utajeně připravovat operace, využívat dezinformace, překvapivě používat pro nepřítel dříve neznámou výzbroj, měnit zásady a způsoby vedení boje. Přitom se zdůrazňuje, že plánování a uskutečnění opatření k uvedení nepřítelů v omyl musí být řešeno v jakýchkoli druzích bojové činnosti. Předpokládá se, že s vyzbrojením vojsk novými prostředky ozbrojeného zápasu (jadernými a vysoce přesnými konvenčními zbraněmi da-

lekého dosahu, bitevními vrtulníky atd.) se zvyšuje možnost překvapivé činnosti. Tyto prostředky, podle názorů západních odborníků, mají vysokou bojovou pohotovost a ohromnou sílu. Jsou schopny úderů do velké hloubky zničit nepřítelů do takové míry, která v některých případech může rozhodujícím způsobem ovlivnit další vedení bojové činnosti. Na základě zkušeností z lokálních válek předpokládají, že úloha překvapení v soudobé válce podstatně vzrůstá. Ovšem v podmínkách bouřlivého rozvoje technických prostředků průzkumu se do značné míry ztěžuje jeho dosažení. Nejnovější prostředky průzkumu zvětšují možnost nepřítelů v nejkratší době zjistit přípravu úderů, zejména určit dobu hromadného odpálení raket, vzletnutí letectva, přesunů vojsk, manévr silami a další činnost. Jednou z nejdůležitějších podmínek k zabezpečení překvapení, podle názorů západních vojenských odborníků, je hromadné a komplexní působení všemi prostředky radioelektronického boje proti systémům průzkumu a velení vojskům a zbraním.

Ve spojitosti s tím je nutné zdůraznit, že nepřítel při hledání nejneočekávanějších způsobů a zásad ozbrojeného zápasu se vždy bude snažit předejít nás ve vedení úderů. Proto za předpokladu umění organizace a vedení překvapivé činnosti je nutné pamatovat, že existence prvotřídních zbraní a bojové techniky je jen jednou z objektivních možností k dosažení překvapení. Je možné úspěšně je realizovat jen na základě vysokého mistrovství velitelských kádřů a iniciativy všech vojáků.

Rozvíjení umění důstojníků a generálů dovedně měřit zámýsly nepřítelů k vedení překvapivých úderů a odpovídat mu vlastními neočekávanými opatřeními, která ho překvapovala způsoby činnosti, bylo neustálou péčí hlavního velení, velitelů a štábů v letech Velké vlastenecké války.

Zkušenosti z války ukázaly, že zmařit plány nepřítelů k vedení mohutných a neočekávaných úderů a zabezpečit dosažení překvapení v činnosti vlastních vojsk mohou jen svazy, svazky a útvary, které jsou

ve vysokém stupni bojové pohotovosti a kterým velí dobře připravení, rozhodní a iniciativní velitelé a štáby, kteří dokonale znají zbraně a bojovou techniku a dokáží je efektivně používat, kteří dobře prostudovali způsoby a zásady vedení bojové činnosti a hlavní opatření uskutečňovaná zejména k dosažení překvapení. Zkušenosti rovněž svědčí o tom, že realizace plánů operace a dosažení překvapení v nich v mnoha směrech závisí na umění utajeně připravit vojska na bojovou činnost, dovedně volit směr a dobu vedení úderů, v plném rozsahu a přísně centralizovat operační maskování, pevně a nepřetržitě velení vojskům (silám) a uskutečňovat další opatření.

Při realizaci operačních plánů k dosažení překvapení v letech minulé války měla zvláštní úlohu vojska, ale i velitelé a štáby na taktickém stupni. Udržování výzbroje ve spolehlivém stavu, vysoký stupeň výcviku velitelského a politického sboru, jednotek, útvarů a svazků v celku, sladění činnosti všech druhů vojsk (sil) a jejich rychlé zasazení — to je nejpodstatnější poučení z předešlých bojů, včetně otázek překvapení, které byly předpokladem úspěšného plnění bojových úkolů (pro nepřítele neočekávanými způsoby).

K tomu se v maximální míře využívalo přestávky mezi operacemi a boji, doby pobytu vojsk (sil) v záloze k jejich doplnění (zformování). S orgány velení a vojsky byla organizována zaměstnání různých druhů, velitelsko-štabní a taktická cvičení. Přitom u divizí (brigád) je osobně řídili velitelé armád a u pluků a samostatných útvarů velitelé sborů. Na takových přípravných opatřeních představitelé hlavního velení a velitelé frontů stanovili stupeň sladění svazků a útvarů jako bojových jednotek, jejich připravenost k plnění úkolů a kontrolovali jejich naplnění vojsky, zbraněmi a bojovou technikou, dopravními prostředky.

Mnoho pozornosti bylo věnováno hledání nešablonovitých způsobů zasazení frontových a armádních rychlých skupin do sražení. S tímto účelem byla konána spe-

ciální zaměstnání na mapách a v terénu ke studování různých variant jejich činnosti z plánovaných i neplánovaných čar, s rozvinováním i bez rozvinování útvarů prvního sledu do bojové sestavy. Aby byly rychlé skupiny zasazeny do průlomu, byly včas připravovány osy přesunu na každém směru, opatření maskování a dezinformace. Důkladná příprava vojsk a štábů na operaci, využívání různých zásad a způsobů bojové činnosti, pružné používání frontových a armádních rychlých skupin — to vše napomáhalo rychlému zničení nepřítele.

Zabezpečení vysokých temp útoku ve značné míře ovlivňovalo hromadné používání předsunutých odřadů, jejich směla a rozhodná činnost. Byly vytvářeny u všech svazků prvního sledu armád a rychlých skupin. Veleli jim zpravidla iniciativní, chrabří a energičtí velitelé, kteří dobře znali podstatu útočného boje, charakter operace, její konečné cíle a úkoly.

K oklamání nepřítele bylo nutné velmi dobře znát a dokázat hluboce pronikat do jeho zámyslů a plánů, propočítat poměr sil a dovedně využívat slabých stránek nepřítele. Tato otázka byla hlavní při plánování všech operací v letech Velké vlastenecké války a neustále byla středem pozornosti hlavního velení, velitelů, politických orgánů a štábů. V rámci jejich přípravy byl nepřítel pozorně, neustále a všestranně studován s využitím všech druhů průzkumu na operačním a taktickém stupni. Takto získané údaje byly doplňovány výsledkem zajatců a závěry agenturního průzkumu, které byly organizovány předem podle zvláštního plánu v zájmu plánované operace. S veliteli a štáby byla uskutečňována řada speciálních zaměstnání z metodiky hodnocení nepřítele, důkladně byly procvičovány způsoby a zásady jeho oklamání. K orientaci důstojníků a generálů bylo praktikováno rozesílání informací o nepříteli, ve kterých byla analýza jeho složení, situace, charakteru pravděpodobné činnosti, silné a slabé stránky. Důležitý význam byl věnován přehodnocení získaných průzkumných údajů.

Tato všechna opatření měla ohromný význam při dosahování úspěchu v operacích. Zkušenosti z jejich přípravy a uskutečnění, získané v letech Velké vlastenecké války, zejména z hlediska dosažení překvapení v činnosti vojsk, uchovávají si svou aktuálnost i dnes. Ovšem soudobé prostředky ozbrojeného zápasu, rostoucí možnosti kosmického, radioelektronického, radiotechnického a jiných druhů průzkumů, kromě toho i použití průzkumných a palebných systémů — to vše vyžaduje novým způsobem řešit mnohé otázky přípravy a vedení operací z hlediska jak zmaření překvapivé činnosti nepřítele, tak maximálního využití tohoto faktoru k dosažení vítězství nad ním.

Velitelské kádry v armádě využívají kladných zkušeností z Velké vlastenecké války a zejména jejich nejdůležitějších poučení — připravovat vojska v míru k tomu, co je nezbytné ve válce. Přitom mechanicky nepřejímají zkušenosti z minulosti, ale používají jich tvůrčím způsobem z hlediska možností současných a perspektivních prostředků a způsobů ozbrojeného zápasu.

Nakonec v soudobých podmínkách je mnohem těžší, než tomu bylo v minulé válce, utajit např. přeskupení a vytvoření úderných uskupení vojsk (sil). Kromě toho na základě zkušeností z lokálních válek dvou posledních desetiletí, strategických koncepcí a operačních názorů pravděpodobného nepřítele, charakteru jeho cvičení, je nutné očekávat, že agresor i v důsledku svých válečných dobrodružství se bude všemožně snažit o věrolomné a překvapivé napadení. Existence dalekonosných a rychle působících prostředků jaderného a palebného ničení napomáhá možnosti jejich zasazení a činnosti v krátké době, dokonce do zahájení přesunu vojsk (sil) agresora z míst stálé dislokace nebo

z výcvikových prostorů, plánovaných cvičení a manévrů. Nemale potíže v současné době vznikají i při organizaci operačního maskování.

Proto důstojnický sbor je povinen v soudobých podmínkách podrobně studovat vývoj způsobů dosažení překvapení, možnosti soudobých prostředků boje a zásady jejich bojového použití, rozpracovat způsoby zmaření překvapivých úderů nepřítele a proti nepříteli použít efektivní zásady maskování a klamání. Tyto otázky je nezbytné vždycky mít na zřeteli velitelů a procvičovat je na všech zaměstnáních a cvičeních, posuzovat je na vojenskovedeckých konferencích a poradách. Aby bylo možné včas a úspěšně působit proti agresivním zámyslům nepřítele, je nutné neustále zvyšovat bojovou pohotovost vojsk (sil), učit se směle a rozhodně činnosti, aktivnímu plnění bojových úkolů, jejich důraznému splnění za jakýchkoli, i nejsložitějších podmínek situace. V průběhu cvičení a zaměstnání je velmi důležité prohlubovat vojenské mistrovství důstojníků, učit je umění riskování, důvtipu, chytrosti a velkému sebeobětování při přijetí a realizaci rozhodnutí. Účinnost výcviku v mnoha směrech závisí na stupni účasti nadřízených náčelníků v učebním procesu. Jsou povinni osobně připravovat podřízené, vzbuzovat u nich víru ve vlastní zbraň a o převaze sovětského vojenského umění nad buržoazním.

Zkušenosti svědčí o tom, že způsoby dosažení překvapení mohou být nejrůznorodější. Natolik různorodé musí být i opatření, která je nutné brát v úvahu ke zmaření neočekávané činnosti nepřítele. Jejich volba je určována podmínkami situace, charakterem činnosti nepřítele, zámyslem operace, úrovní rozvoje vojenskotechnických prostředků, iniciativou, tvůrčí činností a uměním velitelů a štábů.

V podmínkách rostoucího vojenského nebezpečí jsou sovětské ozbrojené síly povinny všemožně zvyšovat bdělost a být

v neustálé bojové pohotovosti k okamžitému splnění úkolů při obraně socialistické vlasti. Zvláště důležitou úlohu má

přítom velitelský sbor, který musí pozorně sledovat válečné přípravy pravděpodobného nepřítele, rychle a přiměřeně na ně reagovat, proti jeho přípravám na překvapivé napadení čelit utajením činnosti vlastních vojsk a vojenskou chytrostí, neustále prohlubovat mistrovství zdrcujícího úderu na nepřítele od samého počátku agrese.

Při řešení těchto a dalších odpovědných úkolů je obtížné přehodnotit význam sovětské vojenské vědy. Neustálé hledání pro nepřítele neočekávaných způsobů vedení operací (boje) a protiopatření na jeho činnost k dosažení překvapení je důležitou povinností sovětských vojenských kádřů.